

ВПЛИВ БАНКІВ З КАПІТАЛОМ РОСІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПОХОДЖЕННЯ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Гладких Дмитро Михайлович,
кандидат економічних наук, доцент

В умовах дестабілізації макроекономічної ситуації протягом 2014–2016 рр. унаслідок збройного конфлікту на сході України загострилися проблеми забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, зокрема, у її банківській системі та у валютній сфері. Одним із ключових чинників забезпечення монетарного суверенітету країни є рівень присутності у її банківській системі іноземного капіталу, особливо іноземного капіталу державного походження. У статті досліджено основні негативні наслідки активної присутності у банківській системі України банків з капіталом російського державного походження, що найбільш суттєво впливають на фінансову безпеку держави; здійснено аналіз заходів держави, спрямованих на регулювання діяльності цих банків та визначення найбільш доцільних напрямів вирішення наявних проблем у майбутньому. Встановлено, що серед найбільш «проблемних» в останні роки індикаторів фінансової безпеки України негативні значення принаймні чотирьох індикаторів пов'язані з аномально високим рівнем присутності в українській банківській системі банків з капіталом російського державного походження. Запропоновано впровадити додаткові економічні нормативи НБУ, що регулюватимуть рівень присутності іноземного банківського капіталу державного походження у банківській системі України та частку валютної складової у структурі кредитного та депозитного портфелів.

Ключові слова: банки, кредити, депозити, капітал, іноземна валюта.

Gladkykh Dmytro

THE INFLUENCE OF BANKS WITH CAPITAL OF RUSSIAN PUBLIC ORIGIN ON THE FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

In the conditions of destabilization of the macroeconomic situation in Ukraine during 2014–2016, due to the prolonged armed conflict, problems of ensuring national security in the financial sphere, in particular, in the monetary system of the state: in its banking system and in the currency sphere, became more acute. One of the key factors in ensuring the country's monetary sovereignty is the level of presence in its banking system of foreign capital, especially foreign capital of state origin. The article analyzes the main negative consequences of the active presence in the banking system of banks of Russian state capital that have the most significant impact on the financial security of the state, an analysis of current state measures aimed at regulating the activities of these banks and identifying the most appropriate areas for solving existing problems in the future. It has been established that among the most «problematic» indicators of Ukraine's financial security in recent years, the negative values of at least four indicators are related to an abnormally high level of presence in the Ukrainian banking system of banks with capital of Russian state descent. It is proposed to introduce additional economic norms of the NBU that will regulate the level of presence of foreign bank capital of state origin in the banking system of Ukraine and the share of currency component in the structure of credit and deposit portfolios.

Keywords: banks, loans, deposits, capital, foreign currency.

Постановка проблеми. Дестабілізація макроекономічної ситуації в 2014–2016 рр., що виникла внаслідок збройного конфлікту на сході України, призвела до загострення проблем забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, зокрема у грошово-кредитній системі держави. На тлі погіршення структури банківських балансів у їх валютній частині, збереження незадовільної якості кредитного портфеля банків, тривалої (протягом 2014–2016 рр.) збитковості банківської системи, скорочення кількості працюючих банків з капіталом українського походження, зростання частки іноземного капіталу в банківській системі України всебічного аналізу потребують питання, пов'язані з наслідками присутності в банківській системі України банків з капіталом російського державного походження як найбільш проблемного на сьогодні її сегмента. Зазначена проблемність виявляється, зокрема, у спотвореній валютній складовій у структурі балансів згаданих фінустанов, хронічній збитковості та від'ємній рентабельності, що з урахуванням їх домінуючої (понад 30 % статутного капіталу банківської системи) присутності на ринку негативно впливає на банківську систему України

Метою цієї статті є дослідження основних негативних наслідків активної присутності в банківській системі України банків з капіталом російського державного походження, що найбільш суттєво впливають на фінансову безпеку держави; аналіз заходів держави, спрямованих на регулювання діяльності цих банків, та визначення основних напрямів вирішення наявних проблем у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню основних проблем розвитку банківської системи України та забезпечення банківської, валютної та грошово-кредитної безпеки як складових фінансової безпеки держави присвячені роботи О.І. Барановського [1], О.С. Власюка [2], О.В. Дзюблюка [3], В.М. Гейця [4], В.П. Загарія [5], В.В. Коваленко [6], І.О. Лютого [7], В.І. Міщенко [8, 9], С.В. Науменкової [9; 10], Т.С. Смовженко [11], О.М. Шарова [12; 13], Н.П. Шульги [14], Л.Г. Шемаєвої [15] та ін. Проте залишається дискусійним і потребує подальшого дослідження питання визначення оптимального рівня присутності іноземного капіталу в банківській системі України, а також дослідження впливу банків з капіталом російського державного походження на динаміку фінансової безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Серед фахівців немає консенсусу щодо балансу користі та небезпеки для країни від активної присутності іноземного капіталу в банківській системі. З одного боку, іноземні інвестиції в банківський сектор є потенційним джерелом надходження додаткових ресурсів у реальну економіку через механізм банківського кредитування. Натомість зацікавити чи змусити іноземні банки кредитувати саме виробництво (будівництво, транспорт, інфраструктуру, сільське господарство), а не сферу споживання (споживче кредитування, купівлю товарів іноземного виробництва тощо) на практиці вкрай складно з урахуванням тривалих термінів реалізації проектів у виробництві. Адже пересічні інвестори дбають насамперед не про добробут чи розвиток країни інвестування, а про безпеку і зростання власних активів, прагнучи максимізувати прибуток. З іншого боку, присутність значної частки іноземного капіталу в банківській системі може зумовлювати різноманітні ризики та загрози для фінансової безпеки держави та економіки загалом, пов'язані з потенційним занепадом вітчизняних банків в умовах загострення конкуренції з іноземними «дочками», зростанням залежності економіки від негативних зовнішніх чинників, курсових коливань іноземних валют, потенційного впливу нерезидентів на ухвалення важливих економічних і навіть політичних рішень.

За інформацією НБУ [16], станом на 1 липня 2017 р. в Україні працювали 90 банків, 38 з яких були банками з іноземним капіталом, у т. ч. 17 – зі 100 % іноземним капіталом. При цьому частка присутності іноземного капіталу в українській банківській системі зросла із 43,3 % станом на 1 січня 2016 р. до 53,6 % на 1 січня 2017 р.

В останні роки в банківській системі України загострилася проблема прямого та опосередкованого негативного впливу діяльності дочірніх банків російських державних банків на фінансову безпеку держави.

Станом на 1 липня 2017 р. в Україні працювали п'ять дочірніх банків російських державних банків: ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «ВТБ Банк», ПАТ «ВіЕс банк», ПАТ «Сбербанк» та ПАТ «БМ Банк». Окремі дані про їхню діяльність в Україні наведено в *табл. 1*.

Наведені в *табл. 1* дані свідчать про те, що експансія банків з капіталом російського державного походження в Україні розпочалася

Таблиця 1. Дані про діяльність в Україні банків з капіталом російського державного походження станом на 01.07.2017 р.

Назва дочірнього банку в Україні	Назва материнського банку в Росії	Частка держави у материнському банку	Рік входження на український ринок	Механізм входження на український ринок	Кількість відділень
ПАТ «Промінвестбанк»	Державна корпорація «Банк розвитку та зовнішнь-економічної діяльності (Внешнекомбанк)»	100 % статутного фонду належить уряду РФ	2009	Купівля акцій Промінвестбанку	57
ПАТ «ВТБ Банк»	ВАТ «Банк ВТБ»	85 % статутного фонду належить уряду РФ	2005	Купівля 98 % акцій АКБ «Мрія»	32
ПАТ «ВіЕс Банк»	ВАТ «Сбербанк Росії»	50 % статутного фонду + 1 голосуюча акція належать Центробанку РФ, понад 40 % статутного фонду – іноземним компаніям	2012	Купівля в австрійських, німецьких та французьких власників 99,9 % акцій ВАТ «Фольксбанк» (м. Львів)	35
ПАТ «Сбербанк»	ВАТ «Сбербанк Росії»	50 % статутного фонду + 1 голосуюча акція належать Центробанку РФ, понад 40 % статутного фонду – іноземним компаніям	2007	Купівля 100 % акцій банку «НРБ-Україна»	124
ПАТ «БМ Банк»	АКБ «Банк Москви»	97 % статутного фонду належить групі «ВТБ»	2005	Створення нового банку	17

Джерело: складено автором на основі даних інтернет-сторінок банків та даних НБУ.

ще 2005 р., на хвилі активного входження на вітчизняний банківський ринок нерезидентів після Помаранчевої революції. При цьому входження на ринок установ з капіталом російського державного походження відбувалося за всіма можливими на той час схемами: шляхом купівлі працюючого банку в резидентів (Промінвестбанк, «Мрія», «НРБ-Україна»), викупу банку в нерезидентів (Фольксбанк), створення «з нуля» нового банку («БМ Банк»).

Рівень забезпечення фінансової безпеки держави в Україні встановлюють за допомогою індикаторів фінансової безпеки, які визначені в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених наказом Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [17]. Розглянемо динаміку індикаторів фінансової безпеки України, що перевищували безпечні значення протягом 2014–2016 рр. (табл. 2).

Серед найбільш «проблемних» в останні роки індикаторів фінансової безпеки України негативні значення 4 індикаторів безпосередньо пов'язані з аномально високим рівнем присутності в українській банківській системі банків з капіталом російського державного походження (табл. 3).

Нижче розглянемо, про що свідчать дані, наведені в табл. 2–3.

Значення індикатора «Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті» у 2014–2015 рр. унаслідок обвальної девальвації гривні в цей період та значного зменшення частки валютних депозитів стало спочатку незадовільним (станом на 1 січня 2015 р.), а потім – небезпечним (станом на 1 січня 2016 р.). Проте завдяки поступовому загальному оздоровленню банківської системи протягом 2016 р. та реструктуризації кредитного портфеля багатьох банків (конвертації валютних кредитів у гривню на прийнятних для позичальників умовах) значення цього індикатора станом на 1 січня 2017 р. повернулося в безпечну зону.

Значення аналізованого індикатора для банків з капіталом російського державного походження станом на 1 січня 2017 р. коливається від 136 % у ПАТ «БМ Банк» до 494 % у ПАТ «Промінвестбанк», проте загалом по п'яти установах становить 333 % при середньому значенні для банківської системи України на рівні 134 %. Отже, значення середнього по п'яти банках індикатора було у 2,5 раза гіршим, ніж у середньому по банківській системі. З урахуванням

Таблиця 2. Індикатори фінансової безпеки України, значення яких перевищували безпечні показники

Назва індикатора фінансової безпеки держави*	Сутність показника та його призначення	Граничне значення, діапазон значень або шкала оцінювання	Значення станом на			
			01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Індикатори банківської безпеки						
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	Характеризує загальну «якість» кредитного портфеля. Що меншим є значення показника, то більш «здоровою» є структура наданих кредитів	Оптимальне – 2, задовільне – 3, незадовільне – 4, небезпечне – 5, критичне – 7	7,7	13,5	22,1	24,2
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	Характеризує залежність банківської системи від валютних ризиків	Оптимальне – 90–110, задовільне – 85 (130), незадовільне – 80 (140), небезпечне – 70 (160), критичне – 50 (180)	124	153	169	134
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	Характеризує рівень присутності нерезидентів у банківській системі	Оптимальне – 20–25, задовільне – 18 (30), незадовільне – 15 (35), небезпечне – 12 (40), критичне – 10 (60)	34,0	32,5	43,3	53,6
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	Характеризує рівень покриття довгострокових кредитів довгостроковими депозитами	Оптимальне – 1, задовільне – 1,2, незадовільне – 1,8, небезпечне – 2,2, критичне – 3	1,8	2,8	3,9	4,1
Рентабельність активів, %	Характеризує розмір прибутку банківської системи відносно середньозваженої суми активів. Що більшим є значення показника, то більший порівняно з розміром активів прибуток сформовано за звітний період	Оптимальне – 1,0–1,5, задовільне – 0,5 (2,0), незадовільне – 0 (2,5), небезпечне – 0 (3), критичне – 1,0 (3,5)	0,12	-4,07	-5,46	-12,60
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	Характеризує рівень концентрації активів у банківській системі та рівень конкуренції на ринку банківських послуг	Оптимальне – 30, задовільне – 35, незадовільне – 40, небезпечне – 50, критичне – 60	40	43	54	56
Індикатори валютної безпеки						
Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	Характеризує рівень доларизації кредитного портфеля	Оптимальне – 20, задовільне – 30, незадовільне – 37, небезпечне – 45, критичне – 50	34	46	56	49
Рівень доларизації грошової маси, %	Характеризує рівень присутності іноземної валюти в національній грошово-кредитній системі	Діапазон значень – від 0 до 100: оптимальне – 15, задовільне – 20, незадовільне – 24, небезпечне – 27, критичне – 30	28	33	33	34
Індикатори грошово-кредитної безпеки						
Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), %	Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси характеризує рівень готівкових розрахунків у країні	Діапазон значень – від 0 до 100: оптимальне – 20, задовільне – 22, незадовільне – 25, небезпечне – 30, критичне – 35	26	30	28	29

Примітка: * – індикатори та методику розрахунку визначено за [17].

Джерело: розраховано та складено автором на основі даних НБУ.

Таблиця 3. Окремі показники діяльності в Україні банків із капіталом російського державного походження станом на 01.01.2017 р., %

Назва індикатора фінансової безпеки держави*	Банки з капіталом російського державного походження					Разом у 5 банках	Загалом у банківській системі України
	ПАТ «Промінвест-банк»	ПАТ «ВТБ Банк»	ПАТ «ВіЕс Банк»	ПАТ «Сбербанк»	ПАТ «БМ Банк»		
Індикатори банківської безпеки							
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті	494	266	178	301	136	333	134
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків	13,7	11,5	0,1	4,2	1,1	30,6	53,6
Рентабельність активів	-11,3	-28,1	1,7	-5,6	-59,1	-12,8	-12,6
Індикатори валютної безпеки							
Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів	86,9	77,3	42,4	89,5	73,0	85,8	49,4

Примітка: * – індикатори та методику розрахунку визначено за [17].

Джерело: розраховано та складено автором на основі даних НБУ.

того факту, що частка валютного кредитного портфеля п'яти банків з капіталом російського державного походження у валютному кредитному портфелі банківської системи України станом на 1 січня 2017 р. становила близько 27 %, ми можемо стверджувати, що негативний вплив показників цих п'яти банків на середнє значення індикатора для банківської систем України загалом був дуже значним.

Значення індикатора «*Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків*» перебувало у проміжку між задовільним та незадовільним іще станом на 1 січня 2014 р. Проте банківська криза, що розпочалась у 2014 р., та викликана нею вимушена санація банківської системи призвели до виходу з ринку половини банківських установ (станом на 1 липня 2017 р.) із загальної кількості тих, які працювали в Україні станом на 1 січня 2014 р. Унаслідок того, що іноземні банки мали значно більше можливостей фінансової підтримки власних «дочок» в Україні шляхом кредитування або поповнення їхніх статутних фондів, протягом 2014–2016 рр. визналися неплатоспроможними та виходили з ринку переважно банки з капіталом українського походження, що закономірно призвело до збільшення значень цього індикатора до небезпечного рівня станом на 1 січня 2016 р. та його наближення до критичної позначки станом

на 1 січня 2017 р. При цьому лівова частка іноземних інвестицій у банківську систему України (30,6 % із 53,6 % загального сплаченого статутного капіталу українських банків) припадає на п'ять банків з капіталом російського державного походження. Отже, подальші заходи держави, спрямовані на оптимізацію цього незадовільного співвідношення, мають бути спрямовані передусім на групу з п'яти банків із капіталом російського державного походження.

Індикатор «*Рентабельність активів*» мав незадовільне значення вже за результатами діяльності банківської системи України за 2013 р. Адже розмір прибутку всіх банків України на рівні 1,4 млрд грн станом на 1 січня 2014 р. не відповідав масштабу активів банківської системи. Протягом 2014–2016 рр. на тлі збитковості банківської системи (-53 млрд грн за 2014 р., -67 млрд грн – за 2015 р. та -159 млрд грн за 2016 р.) значення цього індикатора перейшло до небезпечної зони, три роки поспіль перевищуючи критичний показник.

Для п'яти банків з капіталом російського державного походження станом на 1 січня 2017 р. цей індикатор коливався у межах від додатного показника на рівні 1,7 % у ПАТ «ВіЕс Банк» до від'ємного – 59,1 % у ПАТ «БМ Банк», проте збитковість чотирьох банків із п'яти розглянутих

забезпечила середнє негативне значення для групи банків з капіталом російського державного походження на рівні -12,8 %, що перевищує середнє значення по банківській системі України (-12,6 %). Сукупний збиток цих п'яти установ за 2016 р. становив 15,1 млрд грн, або 9,5 % валового збитку банківської системи України, що свідчить про суттєвий негативний вплив збитковості п'яти банків з капіталом російського державного походження на середнє значення індикатора для банківської системи України загалом.

Погіршення значення індикатора «*Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів*» в Україні протягом 2014–2015 рр. з подальшим його поліпшенням у 2016 р. відбулося на тлі девальвації гривні протягом 2014–2015 рр. Адже «працюючі» кредити, надані в іноземній валюті, насамперед внаслідок значної різниці у ставках за валютними та гривневими кредитами, не можуть бути одномоментно конвертовані в національну валюту. Отже, реструктуризація валютного кредитного портфеля банків в Україні досі не завершена, що позначилося на небезпечному на сьогодні рівні зазначеного індикатора.

Значення цього індикатора для п'яти банків з капіталом російського державного походження станом на 1 січня 2017 р. коливається в межах від 42,4 % у ПАТ «ВіЕс Банк» до 89,5 % у ПАТ «Сбербанк», проте середній показник для п'яти банків з капіталом російського державного походження на рівні 85,8 % з урахуванням високої частки валютних кредитів у загальній сумі працюючих валютних кредитів цих банків у банківській системі України (27 %) став основною причиною небезпечного значення цього індикатора для банківської системи України на рівні 49,4 %.

Вирішення проблеми, пов'язаної з негативними наслідками активної присутності в банківській системі України банків з капіталом російського державного походження останнім часом просувається трьома паралельними шляхами.

По-перше, російська влада як прямий або опосередкований власник зазначених вище п'яти банків здійснює заходи, спрямовані на продаж цих установ іншим приватним інвесторам, не пов'язаним із державою. Зокрема, у стадії оформлення перебуває процес продажу ПАТ «Сбербанк» консорціуму інвесторів – латвійському *Norvik Banka* та білоруській приватній компанії [18].

По-друге, в умовах низького платоспроможного попиту на акції банків в Україні ймовірним є варіант закриття кількох банків (починаючи з ПАТ «ВТБ Банк») з повним розрахунком із клієнтами та вкладниками, що потребуватиме близько одного року для завершення всіх передбачених законодавством України процедур [19].

По-третє, у березні 2017 р. проти цих п'яти установ були введені санкції, що унеможливають виведення ними капіталу з України. Із введенням санкцій забороняється також здійснювати будь-які фінансові операції цих банків на користь пов'язаних з ними осіб, зокрема материнських структур, у т. ч. вводиться заборона на пряме та опосередковане здійснення будь-яких активних операцій (надання міжбанківських кредитів, депозитів, субординованих боргів, придбання цінних паперів, розміщення коштів на коррахунках тощо); виплату дивідендів, процентів, повернення міжбанківських кредитів/депозитів, коштів із коррахунків, субординованого боргу; розподіл прибутку; розподіл капіталу.

Водночас зазначені санкції не зупиняють здійснення розрахунків між резидентами України та їхніми контрагентами, які мають рахунки в материнських банках, і не завадять банкам з капіталом російського державного походження виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та вкладниками [20].

Очікуючи на позитивний ефект від поступового виходу з ринку банків з капіталом російського державного походження і покращення стану фінансової безпеки України, слід, утім, враховувати той факт, що зміна власника банку є лише першим кроком на тривалому шляху його реструктуризації та фінансового оздоровлення.

Висновки

1. Останніми роками негативні значення 4 індикаторів фінансової безпеки України були безпосередньо пов'язані з аномально високим рівнем присутності в українській банківській системі банків з капіталом російського державного походження, а саме:

- значення індикатора «*Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті*» для банків з капіталом російського державного походження станом на 1 січня 2017 р. загалом по п'яти установах становило 333 %, що у 2,5 раза гірше, ніж у середньому по банківській системі країни (134 %);

■ значення індикатора «*Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків*» станом на 1 січня 2017 р. досягло рівня 53,6 %, що перевищує небезпечний рівень у 40 %. При цьому левова частка іноземних інвестицій у банківську систему України (30,6 % з 53,6 % загального сплаченого статутного капіталу українських банків) припадають на п'ять банків із капіталом російського державного походження. Отже, подальші заходи держави, спрямовані на оптимізацію цього незадовільного співвідношення, мають стосуватися насамперед групи із зазначених п'яти банків;

■ значення індикатора «*Рентабельність активів*» для п'яти банків з капіталом російського державного походження станом на 1 січня 2017 р. в середньому становило -12,8 %, що перевищує середнє значення по банківській системі України (-12,6 %). Сукупний збиток цих п'яти установ за 2016 р. становив 15,1 млрд грн, або 9,5 % валового збитку банківської системи України;

■ значення індикатора «*Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів*» для п'яти банків з капіталом російського державного походження станом на 1 січня 2017 р. в середньому становило 85,8 %. З урахуванням високої частки валютних кредитів цих банків у загальній сумі працюючих валютних кредитів у банківській системі це стало основною причиною небезпечного значення індикатора для банківської системи України на рівні 49,4 %.

2. З огляду на наявні проблеми банківської системи України, пов'язані з присутністю в ній банків з капіталом російського державного походження, ключовими напрямками їх вирішення мають бути такі:

■ *забезпечення монетарного суверенітету банківської системи України* шляхом поступового зменшення частки банків з капіталом іноземного

походження у статутному капіталі банків до безпечного рівня нижче 40 % [17] завдяки *введенню додаткового нормативу максимального сукупного розміру власного капіталу банків з іноземним капіталом державного походження*, який має розраховуватися щомісяця щодо кожної країни інвестування окремо та не перевищувати 10 % сукупного власного капіталу банківської системи України. Це стимулюватиме якнайшвидший вихід з українського банківського ринку установ, фактичними власниками яких є російські державні структури, шляхом їх продажу іншим приватним інвесторам, насамперед – резидентам України;

■ *введення додаткових економічних нормативів НБУ*, а саме: *нормативу максимального розміру валютних кредитів* у структурі кредитного портфеля банків, який має розраховуватися щомісяця для кожного банку окремо та не повинен перевищувати 50 % наданих банком кредитів станом на звітну дату; *нормативу максимального розміру валютних зобов'язань* у структурі залучених коштів, який має розраховуватися щомісяця для кожного банку окремо та не повинен перевищувати 50 % основної суми всіх залучених банком коштів станом на звітну дату;

■ *забезпечення збалансованої валютної структури банківських кредитів і депозитів* за рахунок забезпечення у середньостроковій перспективі рівня доларизації кредитного та депозитного портфеля банківської системи на рівні, нижчому за 40 %, що відповідає концептуальним засадам Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року;

■ *розробка комплексу заходів, спрямованих на перекваліфікацію та соціальну адаптацію громадян України – працівників банків з капіталом російського державного походження*, що можуть втратити роботу внаслідок виведення фінансових установ з ринку шляхом їх закриття або ліквідації.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Безпека банківської сфери // Вісник НБУ. – 2014. – № 6. – С. 20–27.
2. Власюк О.С. Банківська криза в Україні: втрати, помилки та пріоритети посткризового відновлення // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 2. – С. 45–60.
3. Дзюблюк О. Соціально-економічні засади суспільної довіри до банківського сектору // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2016. – № 2. – С. 54–69.
4. Геєць В.М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 1. – С. 7–22.
5. Загарій В.П. Монетарні важелі досягнення фінансової безпеки: досвід розвинених країн // Бізнес-інформ. – 2014. – № 4. – С. 400–404.
6. Коваленко В.В. Достатність капіталу у забезпеченні стабільного розвитку банків України // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 2. – С. 73–80.

7. Лютий І.О., Мороз П.А. Суперечності процесів фінансiалiзацiї та їх вплив на економічне зростання в Україні // *Економіка України*. – 2014. – № 4. – С. 29–39.
8. Міщенко В.І. Капіталізація банківської системи України: сьогодення та перспективи // *Вісник НБУ*. – 2013. – № 7. – С. 11–17.
9. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Макропруденційні інструменти в механізмі забезпечення фінансової стабільності // *Фінанси України*. – 2015. – № 10. – С. 53–76.
10. Науменкова С. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи // *Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка*. – 2015. – Вип. № 12 (177). – С. 39–48.
11. Смовженко Т., Багратян Г., Кравченко І. Макроекономічна політика в Україні в 2014–2019 рр. : банківська і фінансова сфери // *Вісник НБУ*. – 2014. – № 10. – С. 20–24.
12. Шаров О.М. Монетарні та валютні війни як інструмент економічної політики // *Вісник НБУ*. – 2013. – № 10. – С. 12–19.
13. Шаров О.М. Валютна політика України: чверть сторіччя невизначеності // *Економіка і прогнозування*. – 2016. – № 2. – С. 41–73.
14. Шульга Н., Бусько К. Вплив інформаційної прозорості діяльності банків на їх ринкову дисципліну // *Ринок цінних паперів України*. – 2014. – № 8. – С. 3–11.
15. Шемаєва Л.Г. Фінансова безпека держави в умовах гібридної війни : монографія. – К. : НА СБ України, 2016. – 84 с.
16. Статистика. Показники банківської системи. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / офіц. сайт НБУ. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
17. Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
18. Нацбанк України отримав документи на покупку «дочки» Сбербанки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://gia.ru/economy/20170703/1497717422.html>
19. Костин заявив о потерях в 25–27 млрд руб. из-за закрытия ВТБ на Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ru/politics/30/05/2017/592d2eba9a794703d78f9c44?from=main>
20. Національний банк запропонував введення санкцій щодо українських банків з російським державним капіталом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=45410963&cat_id=55838

References

1. Baranovskyi, O.I. (2014). Bezpeka bankivskoi sfery [Safety of the bank sphere]. *Visnik NBU – NBU Bulletin*, 6, 20–27 [in Ukrainian].
2. Vlasiuk, O.S. (2017). Bankivska kryza v Ukraini: vtraty, pomylyky ta priorityty postkryzovoho vidnovlennia [Banking crisis in Ukraine: losses, errors and priorities of a post-crisis recovery]. *Stratehichni priorityty – Strategic priorities*, 2, 45–60 [in Ukrainian].
3. Dziubliuk, O. (2014). Sotsialno-ekonomichni zasady suspilnoi doviry do bankivskoho sektoru [Socio-economic principles of public confidence in the banking sector]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Ternopil National Economic University*, 2, 54–69 [in Ukrainian].
4. Heiets, V.M. (2016). Ekonomika Ukrainy: kliuchovi problemy i perspektyvy [Ukraine's economy: key problems and prospects]. *Ekonomika i prognozuvannia – Economics and Forecasting*, 1, 7–22 [in Ukrainian].
5. Zagariy, V.P. (2014). Monetarni vazheli dosiagnennia finansovoi bezpeky: dosvid rozvynenykh krain [Monetary instruments achieve financial security: the experience of developed countries]. *Biznes-inform – Biznes-inform*, 4, 400–404 [in Ukrainian].
6. Kovalenko, V.V. (2017). Dostatnist kapitalu u zabezpechenni stabilnoho rozvytku bankiv Ukrainy [Capital adequacy in ensuring sustainable development of the bank Ukraine]. *Stratehichni priorityty – Strategic priorities*, 2, 73–80 [in Ukrainian].
7. Liutyi, I.O., & Moroz, P.A. (2014). Superechnosti protsesiv finansializatsii ta yikh vplyv na ekonomichne zrostannia v Ukraini [Contradictions financialisation processes and their impact on economic growth in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 4, 29–39 [in Ukrainian].
8. Mishchenko, V.I. (2013). Kapitalizatsiia bankivskoi systemy Ukrainy: sohodennia ta perspektyvy [Capitalization of the Ukrainian banking system: present and future]. *Visnyk NBU – NBU Bulletin*, 7, 11–17 [in Ukrainian].
9. Mishchenko, V.I., & Naumenkova, S.V. (2015). Makroprudentsiini instrumenty v mekhanizmi zabezpechennia finansovoi stabilnosti [Macroprudential tools in ensuring financial stability mechanism]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 10, 53–76 [in Ukrainian].

10. Naumenkova, S. (2015). Bazel I, II, III: rozvytok pidkhodiv dlia zmitsnennia rehuliatornoi osnovy [Basel I, II, III: development of approaches for strengthening regulatory framework]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka – Bulletin of the Taras Shevchenko Kiev National University*, 12, 39–48 [in Ukrainian].
11. Smovzhenko, T., Bagratian, G., & Kravchenko, I. (2014). Makroekonomichna polityka v Ukraini v 2014–2019 rr. : bankivska i finansova sfery [Macroeconomic policy in Ukraine in 2014–2019: Banking and finance]. *Visnyk NBU – NBU Bulletin*, 10, 20–24 [in Ukrainian].
12. Sharov, O.M. (2013). Monetarni ta valiutni viiny yak instrument ekonomichnoi polityky [Monetary and currency wars as tool of economic policy]. *Visnyk NBU – NBU Bulletin*, 10, 12–19 [In Ukrainian].
13. Sharov, O.M. (2016). Valiutna polityka Ukrainy: chvert storichchia nevyznachenosti [Monetary policy in Ukraine: a quarter century of uncertainty]. *Ekonomika i prognozuvannya – Economics and Forecasting*, 2, 41–73 [in Ukrainian].
14. Shulga, N., & Busko, K. (2014). Vplyv informatsiinoi prozorosti diialnosti bankiv na yikh rynkovu dystsyplinu [The impact of information transparency of banks in their market discipline]. *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy – Stock Market of Ukraine*, 8, 3–11 [in Ukrainian].
15. Shemaieva, L.G. (2016). *Finansova bezpeka derzhavy v umovakh hibrydnoi viiny [The financial security of the state in terms of hybrid warfare]*. Kyiv: NA SBU [in Ukrainian].
16. Statystyka. Pokaznyky bankivskoi systemy. Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy [Statistics. Indicators of the banking system. Basic indicators of activity of Ukrainian banks]. (n. d.). *bank.gov.ua*. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 [in Ukrainian].
17. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku ta torhivli Ukrainy «Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy»: pryiniaty 29 zhovtnia 2013 roku № 1277 [Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine "On Approval of Methodological Recommendations for Calculating the Level of Economic Security of Ukraine" from 2013, October 29 № 1277]. *cct.com.ua*. Retrieved from http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm [in Ukrainian].
18. Natsbank Ukrainy poluchil dokumenty na pokupku «dochki» Sberbanka [The National Bank of Ukraine has received documents for the purchase of a subsidiary of Sberbank]. *ria.ru*. Retrieved from <https://ria.ru/economy/20170703/1497717422.html> [in Russian].
19. Kostin zayavil o poteryah v 25–27 mlrd rub. iz-za zakrytiya VTB na Ukraine [Kostin said about the losses of 25–27 billion rubles. Due to the closure of VTB in Ukraine]. *rbc.ru*. Retrieved from <http://www.rbc.ru/politics/30/05/2017/592d2eba9a794703d78f9c44?from=main> [in Russian].
20. Natsionalnyi Bank zaproponuvav vvedennia sanktsii schodo ukrainskykh bankiv z rosiiskym derzhavnym kapitalom [The National Bank has proposed the imposition of sanctions against Ukrainian banks with Russian state capital]. (n. d.). *bank.gov.ua*. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=45410963&cat_id=55838 [in Ukrainian].